

összefüggése szempontjából elegendő, ha a következő párhuzamokra hivatkozunk: votj. (Munk.) *jambaš* 'Hüfte, Lende, Steiss' < kaz. tat. *janbaš* 'tompör', vö. alt. *janbaš* 'Hüfte, Lende' (Munk. NyK. XVIII, 114); észt (Wied.) *haru* 'Abzweigung, Zweig, Arm, Zacke, Zinke, Schenkel (eines Winkels), Bein': *ta läks harudest sädik sisse* 'er ging hinein bis<sup>2</sup> zu den Hüften'; tör. (alt. tel. stb.) *uça* 'das Hinterteil, Kreuz, der Rücken (bei Tieren und Menschen)' (Radl. I, 1721), Kāšγ. 'Rücken, Kreuz', csuv. (Paas.) *vəD'Z'e* 'csípő'; csag. *put* 'csípő (Hüfte), comb (Schenkel), az állatok hátsó lába (tul. a vastag, húsos rész)' (Vámbéry NyK. XIII, 462), jak. *būt* 'Hüfte' stb. (l. még Munkácsi NyK. XVIII, 84); mongol, mandzsu *darama* 'Rücken, Hüfte, Kreuzbein' (Ramstedt: Kalm. Wb. 78; vö. Sauvageot: Recherches 68); kalm. (Ramst.) *ödžiggnəG* 'Hüften, Schenkel; innere Seiten der Schenkel'.

Talán sikerült bebizonyítanunk, hogy magyar *tompör* szavunk finnugor eredetű testrésznév. *Fokos Dávid.*

(*Deutscher Auszug*) — Ung. *tompör* 'Hüfte', das eine Ableitung von dem ebenfalls belegten alten *tomp* 'Hüfte' mit Hilfe des denominalen Nominalsuffixes *-r* darstellt, wurde bis nun mit Unrecht mit ung. *domb* 'Hügel' in Zusammenhang gebracht. Es ist mit tscher. *tup* 'Rücken' und votj. *tjbyr* 'Rücken' identisch; das votj. Wort weist dasselbe Ableitungssuffix *-r* auf, wie ung. *tompör*. Ung. *tompör*, *tomp*, das auf urspr. *top* < \**tup* zurückgeht, ist also finnisch-ugrisches Erbgut.

## Néhány falucsúfoló szólás-mondás

Jóformán minden faluban történik egy-egy nevetséges, gúnyolásra alkalmat adó eset, amiből aztán megszületik az illető falut csúfoló szólás-mondás. Magában a faluban a történetet és a szólás-mondást nem ismerik, illetve nem akarja ismerni senki. Ha azonban felemlítjük előttük, élénken tiltakoznak ellene, hogy náluk ilyesmi történt volna, másik falura fogják, kitalált mesének mondják s legrosszabb eset az, ha meg nem értve a gyűjtő célját az érdeklődést gúnyolódásnak veszik és mélyen elzárkóznak minden további felvilágosítás elől. Hogy pedig egy egész tájegységnek meg legyen a maga csúfoló szólás-mondása, ritka eset, de úgy látszik ez is megtörténik.

Egy *dobronyi* gazda almát szállított a Nyírségre. Hogy-

<sup>2</sup> A határozóra nézve vö. NNy. 1937, 21. l.; ugyanígy pl. (Wied.) pölwest sädik 'bis zum Knie, vom Knie an'.

hogynem egy alma épp az út közepén diszelgő valamibe esett. Megszólal erre a gazda fia:

„Édesapám, sz...-ba hüppent az alma!”

„Vedd fel fiam türeld meg, megeszik a Nyiriek!”

Azóta mondják azt rólunk nyírségekről, hogy mi mindent megesszünk.

Hogy a gazda dobronyi volt, azt onnan gondolom, mert amint Ubrizsy Gábor (Nyíregyháza) is közli velem, városunk egyik iskolájában eléggé elterjedt ez a szólás-mondás, hogy „Dobronyban hüppen az alma.” Lehet azonban, hogy a dobronyi hüppenő almának egészen más az esete.

Falucsúfoló szólás-mondásból akad a mi vidékünkön is egy pár.

*Pátrohát*, állítólag egyszer körülárgolták, hogy a faluból ki ne menjen a harangszó.

*Tarpán* valami huncut legény egy kutyát tett a szőlőprésbe, melyet a szüretelők véletlenül kisajtoltak. Mondják ugyan azt is, hogy azért sajtoltak volna ki a tarpaiak egy kóbor kutyát, mert látták, amint egy csomó szőlőt megevett, de én ezt nem hiszem. Mindenesetre senkinek sem tanácsolom, hogy Tarpán ez eset után érdeklődjék.

*Lövőpetrin* félreverték a harangot egy raj szunyognak, mert egyesek szerint füstnek, mások szerint viharfellegnek nézték.

Magam is hallottam amint a *geszterédiek* kiabálták az *érpatakiak* után, lévén a község neve ezelőtt Hugyaj:

— „Szaladj Hugyaj, jön Geszteréd!”

— „Szenteletlen pászka beléd!” felelték vissza a görög katholicus érpatakiak a református geszterédieknek.

*Hajduhadház* lakóit „torzsásoknak” csúfolják az ott termelt sok káposzta miatt. (Rangoni Károly Nyíregyháza, közlése.)

A *H. böszörményieket* pedig „ürgéseknek” gúnyolják, mert midőn a község a rettenetesen elszaporodott ürgék kipusztítása végett 2 hatost ígért minden egyes ürge bőréért, az egész falu kiment ürgét önteni.

„Emberek ásóra kapára, gyík van a határba.” Kiabálják a *kiskunfélegyháziak* után, de hogy miért, azt nem tudom.

A *börvelyiektől* is csak messziről jó kérdezni, hogy: „Hé komék, van-e nádmagjik eladó?” mert nagyon haragusznak érte.

*Oroson* elvetették a tepertőt, hogy kismalac keljen ki belőle. (Szabó Edith Nyírtass, közlése.)

*Papon* a kapuk helyét csak a három kapufélfa jelzi. Ezért mondják a papi embernek, hogy: „Komám oszt tedd be a kaput, ha haza mégy, mert kimegy a borjú.” (Szabó Edith Nyírtass, közlése.)

Vannak aztán oly epikai maggal bíró szóláshasonlatok, melyeknek némelyike, mint falucsúfoló szólás-mondás él vidékünkön.

Igy például: „Összetört, mint a karádi menyasszony.“ — A lakodalmi vacsorán nem vett részt a menyasszony. Persze érdeklődtek utána édesanyjánál, hogy mi a baja, mire azt a feleletet kapták, hogy: „Összetört a lelkem nagyon.“ Másnap tudódott ki aztán, hogy a vacsora alatt két kis fia született. Ugylátszik, nagyon is összetört. (Dankó János Székely, közlése.)

„No komám ezt megborotválta kend, mint gebeiek a harangot.“ E szóláshasonlatot akkor használják, ha valakinek a kezében összetörik valami. Magyarázata az, hogy *Gebén* az újonna megválasztott presbitérium el akarta tüntetni a réginek minden nyomát, még azt is ami a harangon volt. Neki esték hát, vésővel, kalapáccsal, hogy leszedjék a neveket, de közben a harang megrepedt és így használhatatlanná vált. (Mozga Gyula Nyíregyháza, közlése.)

„Ügy ül, mint a Rájzmány Borja.“ Egy a tehenhez nem értő szatócs kapott egyszer egy rokonától egy tehenet, mely megellett, de a szatócs nem értvén az ilyesmihez állandóan a szomszédokhoz járt jótanácsért, segítségért. A későbbi napokban jóakarátulag kérdezték tőle a falubéliek, hogy: „Micsinál a borja Rájzmány úr?“ — „Hát csak ül, csak ül,“ volt a felelet, amiből aztán a fenti szóláshasonlat keletkezett *Kótajban*. (Szabó Edith Nyírtass, közlése.)

„Összement, mint a Demjén Gábor kése.“ *Pátrohán* jó pár esztendeje történt, hogy Demjén Gábor napszámba indult előtt, egy rendes konyhakést tett szeredásába. Nővére azonban, anélkül, hogy erről Demjén Gábor tudott volna kicserélte egy 3 krajcáros tiri bieskára (bugyli bieska). A páskumon csodálkozva szólt társaihoz: „Nézzétek mán, hogy összement a késem. (Mozga Zoltán Nyíregyháza, közlése.)

Hogy miért mondják azt négy egymás szomszédságában lévő faluról, hogy: „Sánta *Rád*, pernyés *Kék*, vak *Megyer* és bikabőgő *Nagyhalász*,“ és hogy: „Na ez is *Tuzséron* fog megállni,“ még nem tudtam kinyomozni. Olvasóink közül talán sikerül valakinek.

*Eördegh Béla.*

## Az állattenyésztéssel kapcsolatos szokások és babonák Pusztaföldváron

Az alföldi ember legkedvesebb állata a ló, míg a szarvasmarhának alárendeltebb szerepe van. Az állattartáshoz fűződő szokások egy része minden állatfajtaához, míg a másik része csak az egyes állatfajokhoz kapcsolódnak.

Ilyen szokás, amelyet minden állatfaj kicsinyeinél alkalmaznak, a szemmel való verés elleni védekezés. Ezért, ha idegen az istállóba lép, az apró állatokat leköpdösi. Nagy gondot fordítanak